

Växelkurserna och EGs jordbrukspolitik

Den strävan som finns inom EG att upprätthålla fasta växelkurser mellan medlemsländerna har flera motiv. Fasta växelkurser betraktas som ett steg på vägen mot en myntunion som i sin tur är en viktig milstolpe på vägen till ett politiskt enande av Västeuropa. Ett annat viktigt argument har dock varit att fasta växelkurser är en nödvändig förutsättning för den gemensamma jordbrukspolitiken. Denna föreställning, som verkar allmänt godtagen, är emellertid felaktig.

EGs jordbrukspolitik är utomordentligt komplicerad och vi skall här bara se på dess grundläggande karaktär. Tanken är att samma priser skall gälla för jordbruksprodukter i alla EG-länder och att dessa priser skall ha en viss nivå för att tillförsäkra jordbrukarna en viss inkomst. Detta åstadkommes genom att man förhandlar fram gemensamma priser som upprätthålls med hjälp av rörliga avgifter på importen från omvärlden (världsmarknaden). Om världsmarknadspriset på en produkt stiger, sänks importavgiften och tvärtom, så att EG-priset förblir oförändrat.

Målsättningen kan naturligtvis inte vara att tillförsäkra EG-bönderna oförändrade *nominella* priser i *egen valuta*. Det hävdas visserligen ibland, och kanske med rätta, att ett syfte med EGs jord-

brukspolitik just är att med hjälp av fasta penningpriser på jordbruksprodukter i en inflationistisk värld pressa jordbrukets lönsamhet och därmed få över resurser till andra näringar. Det måste emellertid antas att man då har en föreställning om *vilken* inflationstakt som kan förväntas. Man kan ju inte gärna tänkas godta vilken realinkomstutveckling som helst för EG-bönderna. Men då har man ju också sagt att det är böndernas *realinkomster* som det finns en målsättning för. Arrangemanget med fasta penningpriser för jordbruket blir då mera ett trick för att komma undan det politiska ansvaret för jordbrukspolitikens effekter på dessa realinkomster.

EG behöver alltså en valuta som har rätt inflationstakt från denna synpunkt, dvs vars köpkraft sjunker i sådan takt att fasta jordbrukspriser uttryckt i denna ger den realinkomstutveckling för EG-bönderna som eftersträvas. Tanken var att alla växelkurser skulle hållas fasta och alla viktigare valutor få sin köpkraft urholkad i samma takt. Det spelade då ingen roll vilken valuta man valde att fastställa dessa priser i. Man valde dollarn att räkna i av praktiska skäl och när den amerikanska dollarn måste devalveras 1971 fortsatte EG att räkna i "gamla" dollar, som också förblev räkneenheten

för det embryo till ny reservvaluta som de speciella dragningsrätterna på Internationella Valutafonden (SDR) utgör. Eftersom inga mera dramatiska jordbruksprishöjningar föreslogs nu i vår heller förefaller denna räkneenhet uppfylla kravet på att ha "rätt" inflationstakt.

Problemet är emellertid att det har varit behövt att också ändra växelkurserna mellan EG-medlemmarnas valutor för att behålla eller återställa jämvikten i deras betalningsbalanser. Tyskland och Benelux har revalverat i förhållande till SDR, medan Frankrike har behållit oförändrad SDR-kurs. Detta skulle ju leda till att jordbrukspriserna sjönk i Västtyskland och Benelux uttryckt i dessa länders egna valutor. För att hindra detta har dessa länder då lagt på kompensationsavgifter på importen av jordbruksprodukter. Dessa drabbar även importen från Frankrike, varför handeln inom EG i jordbruksprodukter inte längre är fri.

Det är farhågor för en sådan utveckling som har lett till slutsatsen att den gemensamma jordbrukspolitiken förutsätter fasta växelkurser mellan medlemsländerna. Resonemanget är emellertid felaktigt. Anledningen till att Västtyskland har måst revalvera vis-à-vis Frankrike är ju i huvudsak att prisstegringarna har varit mindre i Västtyskland. Om den västtyska marken då *inte* uppvärderas, skulle de västtyska böndernas realinkomster öka jämfört med de franska böndernas. Ty båda grupperna skulle då ha samma nominella inkomster vid olika prisutveckling för såväl inköpta produktionsfaktorer som för sina konsumtionsutgifter. Som synes är det tvärtemot gängse föreställningar så att den gemensamma jordbrukspolitiken *förutsätter rörliga växelkurser*, om prisutvecklingen inte råkar bli helt parallell i alla medlemsländerna.

När växelkurserna inte är marknadsbestämda blir förloppet emellertid schematiskt sett följande: Löner och priser stiger långsammare i Västtyskland än i omvärlden inklusive Frankrike. Marken blir undervärderad vilket gynnar de företag som arbetar under utländsk konkurrens. Dit hör jordbruksföretagen. När sedan en växelkursändring skall göras, förlorar dessa företag plötsligt en del av sin lönsamhet. De västtyska jordbrukarna har alltså under en period varit mera lönsamma än som avsetts med den gemensamma jordbrukspolitiken. När revalveringen sker, återställs (minskas) lönsamheten till vad den borde ha varit hela tiden. De västtyska jordbrukarna skall naturligtvis inte kompenseras för att de

oavsiktligt har fått göra vissa vinster på ryckigheten i växelkursanpassningen. De kompensationsavgifter som har införts kompenserar alltså inte bönderna för effekterna av växelkursändringar utan för effekterna av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Det kan invändas att den betalningsbalansrubbnig som motiverar växelkursanpassningen inte behöver bero på olikheter i inflationstakt. Den kan ju bero på en förändring i landets bytesförhållande mot omvärlden. Antag att efterfrågans tillväxt i världen har en slagsida till förmån för västtyska verkstadsprodukter så att Västtyskland får ett exportöverskott. På kort sikt leder detta till en vinstökning i verkstadsindustrin. Om sedan marken som sig bör revalveras, sprids denna vinstökning till flertalet västtyskar i form av lägre priser. Samtidigt förlorar emellertid de företag som arbetar under utländsk konkurrens utan att ha gynnats av stegrad utländsk efterfrågan. Detta är ju marknadsekonomins sätt att signalera till det västtyska näringslivet, att det bör möta de utländska kundernas önskemål genom att flytta över resurser till verkstadsindustrin från andra näringar.

Denna signal drabbar då även det västtyska jordbruket. Frågan är nu om detta bör få leda till en ytterligare krympning av denna näring eller om det är motiverat med kompensationsavgifter. Slutsatsen förefaller självklar. Alternativet till revalveringen är ju en västtysk inflation som återställer jämvikten i betalningsbalansen. En sådan inflation vid given växelkurs får i princip samma fördelnings effekter som revalveringen, dvs det västtyska jordbruket förlorar lika mycket på den anpassningen. Om inga kompensationsavgifter för jordbruket får tillgripas men näringen likväl skall tillförsäkras oförändrad realinkomstnivå måste Västtyskland acceptera varje exportöverskott som råkar uppstå genom strukturella förändringar och kompensera detta med motsvarande kapitalexport. Detta är en uppenbar orimlighet. Om den internationella efterfrågeutvecklingen har denna slagsida mot jordbruk i Västtyskland måste således Västtyskland välja mellan att hålla fast vid den gemensamma jordbrukspolitiken och låta förändringarna slå igenom i en snabbare krympning av det västtyska jordbruket eller uppge den gemensamma jordbrukspolitiken.

I själva verket är det naturligtvis så att hela meningen med en gemensam västeuropeisk jordbruksmarknad är att jord-

bruket åtminstone inom detta område skall få en effektiv struktur. Detta innebär bl a att jordbruksproduktionen delvis skall flyttas över från Västtyskland till Frankrike, emedan det senare landet har bättre förutsättningar. De västtyska exportöverskotten och åtföljande valutauppskrivningar är den mekanism genom vilken detta sker vid given lönebildningsprocess och given stabiliseringspolitik. Att motverka denna anpassning med hjälp av kompensationsavgifter är alltså liktydigt med en vägran att acceptera den

gemensamma jordbrukspolitikens avsedda resultat.

Vi kan alltså konstatera att hur man än vänder på saken är det så att EGs gemensamma jordbrukspolitik förutsätter rörliga växelkurser för att dess målsättningar skall kunna uppnås och att de kompensationsavgifter som har införts är ett försök att kompensera mot effekterna av jordbrukspolitiken, inte mot effekterna av växelkursändringar.

Fil lic *Nils Lundgren*,
Institutet för internationell ekonomi